

Bruxelles, 12. siječnja 2023.
(OR. en)

5211/23

SOC 12
ANTIDISCRIM 5
GENDER 5
JAI 21
FREMP 3
COHOM 7
EDUC 9

POP RATNA BILJEŠKA

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Datum primitka:	9. siječnja 2023.
Za:	Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2023) 7 final
Predmet:	KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA Izvješće o procjeni nacionalnih strateških okvira država članica za Rome

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2023) 7 final.

Priloženo: COM(2023) 7 final

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 9.1.2023.
COM(2023) 7 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Izvješće o procjeni nacionalnih strateških okvira država članica za Rome

{SWD(2023) 3 final}

UVOD

U svrhu unapređenja Unije jednakosti kao jednog od svojih općih političkih prioriteta, Komisija je 7. listopada 2020. donijela novi strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma¹ (strateški okvir EU-a za Rome). Na temelju evaluacije prethodnog strateškog okvira EU-a za Rome 2011.–2020.², u novom strateškom okviru EU-a za Rome naglašava se potreba za većom predanošću na razini EU-a i na nacionalnoj razini utemeljenoj na sveobuhvatnijem pristupu promicanju jednakosti, uključivanja i sudjelovanja Roma u odnosu na dosadašnju socioekonomsku integraciju. Države članice podržale su taj pristup tako što su 12. ožujka 2021. jednoglasno donijele Preporuku Vijeća o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma³.

Strateški okvir EU-a za Rome usmjeren je na borbu protiv antiromizma i diskriminacije, uzimajući pritom u obzir raznolikost romskog stanovništva i potrebu za intersekcijskim pristupom u pogledu moguće diskriminacije na temelju kombinacije etničkog podrijetla i drugih obilježja, kao što su činjenica da je određena osoba ženska, starija ili mlada osoba, dijete, LGBTIQ osoba, osoba s invaliditetom, osoba koja se kao građanin kreće unutar EU-a, državljanin trećih zemalja i/ili osoba bez državljanstva. Okvirom se promiče i sudjelovanje Roma jačanjem njihova položaja, suradnjom i povjerenjem te njihovim uključivanjem u sve postupke oblikovanja politika i donošenja odluka koje na njih utječu. U njemu se utvrđuje sedam zajedničkih ciljeva EU-a i prvi put predlažu ciljevi na razini EU-a za 2030. kako bi se osigurao minimalan napredak. Sedam ciljeva uzimaju u obzir horizontalna područja jednakosti, uključivanja i sudjelovanja te sektorska područja obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene skrbi i stanovanja. Kako bi se poduprlo učinkovito praćenje napretka, u strateškom okviru EU-a za Rome predlaže se i upotreba portfelja pokazatelja za države članice⁴.

Strateškim okvirom EU-a za Rome, koji je razvijen tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19, uzima se u obzir nerazmjerni učinak na romsko stanovništvo uočen tijekom pandemije tako što se utvrđuju smjernice za bolje suočavanje s izazovima, poticanje digitalne uključenosti i osiguravanje ekološke pravde.

Kako bi se postigli ciljevi iz strateškog okvira EU-a za Rome, potrebno je djelovanje na razini EU-a i na nacionalnoj razini, pri čemu države članice imaju glavne nadležnosti. Zbog toga su u strateškom okviru EU-a za Rome i Preporuci Vijeća države članice pozvane da do rujna 2021. razviju nacionalne strateške okvire⁵ i proslijede ih Komisiji. S obzirom na različite okolnosti u državama članicama, očekivalo se da će se nacionalni strateški okviri za Rome izraditi na temelju zajedničkog, ali diferenciranog pristupa. Komisija je pozvala sve države članice da uključe niz zajedničkih značajki i minimalnih obveza, koje bi se mogle dopuniti dodatnim obvezama ovisno o specifičnim nacionalnim kontekstima, a države članice s velikim brojem romskog stanovništva (tj. iznad 1 %⁶) da uključe ambicioznije obveze.

¹ [COM\(2020\) 620](#) – *strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma*.

² Izvješće o evaluaciji okvira EU-a za nacionalne strategije integracije Roma do 2020., COM(2018) 785 final.

³ Preporuka Vijeća od 12. ožujka 2021. o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma 2021/C 93/01 [Preporuka Vijeća od 12. ožujka 2021. o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma 2021/C 93/01](#).

⁴ Razvila ga je Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) u suradnji s nacionalnim kontaktnim točkama za Rome, nacionalnim zavodima za statistiku i Komisijom.

⁵ Nacionalni strateški okvir za Rome odnosi se na nacionalne strategije za Rome i/ili integrirane skupove mjera politika u širem socioekonomskom kontekstu, koje su relevantne za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma.

⁶ Bugarska, Češka, Grčka, Mađarska, Rumunjska, Slovačka i Španjolska.

Kao dopuna strateškom okviru EU-a za Rome, u Preporuci Vijeća utvrđuju se mjere za postizanje napretka u pogledu sedam zajedničkih ciljeva, ovisno o tome koliko su relevantni za nacionalni kontekst. Isto tako, u njoj se naglašava važnost uspostave kvalitetnih mehanizama praćenja te potpune i optimalne upotrebe sredstava EU-a i nacionalnih sredstava.

U ovoj se Komunikaciji daje pregled nacionalnih strateških okvira za Rome, ocjenjuju se preuzete obveze država članica i pružaju smjernice za sva potrebna poboljšanja. Popraćena je radnim dokumentom službi Komisije koji se sastoji od sažetih analiza nacionalnih strategija koje su donijele pojedine države članice, kao i nekoliko zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u i potencijalnih kandidatkinja koje sudjeluju u Poznańskom procesu⁷. U sažetim prikazima za svaku državu članicu procjenjuje se u kojoj mjeri glavne predložene mjere odgovaraju ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome i Preporuke Vijeća te se ističu područja u kojima su potrebna poboljšanja i primjeri obećavajuće prakse. U drugom dijelu radnog dokumenta službi Komisije, koji obuhvaća zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje za članstvo u EU-u, primjenjuje se isti pristup. Prvi dio radnog dokumenta službi Komisije sadržava tablicu koju je sastavila Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) o ciljevima koje je postavila svaka država članica te sažetak rezultata izvješća o procjeni po državama koja su izrađena u okviru Inicijative Roma Civil Monitoring (RCM)⁸.

1. OPĆA PROCJENA NACIONALNIH STRATEŠKIH OKVIRA ZA ROME

Pet država članica dostavilo je svoje nacionalne strateške okvire za Rome do rujna 2021., dok ih je većina država članica dostavila tek između listopada 2021. i svibnja 2022. Dvije države članice donijele su nacionalne strateške okvire za Rome tek krajem lipnja 2022.⁹ U šest država članica provode se strategije čije se razdoblje provedbe nastavlja i nakon 2021. ili niz integriranih mjera politike¹⁰, a jedna država članica još nije obnovila nacionalni strateški okvir za Rome čije je razdoblje provedbe isteklo 31. prosinca 2021. Za tih sedam država članica procjena se temeljila na upitniku o postojećim ili planiranim mjerama, čiji je cilj bio utvrditi u kojoj mjeri njihovi postojeći okviri i planovi sadržavaju elemente novog strateškog okvira EU-a za Rome i Preporuke Vijeća¹¹.

U ovoj se procjeni razmatra podudarnost između mjera iz nacionalnih strateških okvira za Rome i mjera predloženih u Preporuci Vijeća. U njoj se razmatra i koliko mjere odražavaju ključne izazove u svakoj državi članici te se procjenjuje jesu li dovoljno ambiciozne kako bi pridonijele postizanju ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome i njegovih ciljeva za 2030. Agencija Europske unije za temeljna prava analizirala je ciljeve i pokazatelje utvrđene u

⁷ Albanija, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Srbija i Kosovo (ovim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o statusu te je u skladu s RVSUN-om 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju neovisnosti Kosova), koje su u okviru Poznańskog procesa dogovorile da se njihovi nacionalni strateški okviri/akcijski planovi za Rome usklade s okvirom EU-a za Rome.

⁸ Pripremno djelovanje za 2021.–2025. – Inicijativa Roma Civil Monitoring: Jačanje kapaciteta i uključivanje romskog i proromskog civilnog društva u praćenje i reviziju politika. Sudjelovanje i uključivanje civilnog društva važan je dio okvira EU-a za Rome. Romske i proromske organizacije već su bile uključene u prethodne procjene provedbe.

⁹ Vidjeti Prilog u kojem se nalazi tablica s pregledom podnesaka.

¹⁰ Općenite mjere socijalne uključenosti i mjere za suzbijanje diskriminacije.

¹¹ Malta nije donijela nacionalni strateški okvir za Rome jer nije poznato da na njezinu državnom području postoji romsko stanovništvo.

nacionalnim strateškim okvirima za Rome. Primjeri obećavajuće prakse država članica navedeni su u okviru svakog cilja.

1.1. Sažetak procjene

a) Zajedničke značajke, minimalne obveze, ambicioznije obveze

U strateškom okviru EU-a za Rome predloženo je da bi svi nacionalni strateški okviri za Rome trebali sadržavati određene zajedničke značajke s naglaskom na jednakost, sudjelovanje i raznolikost, kombinaciju općenitih i ciljanih mjera i poboljšano postavljanje ciljeva i prikupljanje podataka. Kako bi se te značajke provele u praksi, sve države članice pozvane su da u nacionalne strateške okvire za Rome kao minimalnu obvezu uključe sljedeće elemente, koji su istaknuti i u Preporuci Vijeća:

- utvrđivanje osnovnih vrijednosti i ciljeva za postizanje općih i glavnih ciljeva EU-a, među ostalim za određene skupine, kako bi se odrazila raznolikost romskog stanovništva,
- suzbijanje antiromizma i diskriminacije,
- osiguravanje socioekonomske uključenosti marginaliziranih Roma,
- kombiniranje ciljanih i glavnih mjera,
- dodjeljivanje namjenskog proračuna i uspostavu mehanizama za provedbu, izvješćivanje, praćenje i evaluaciju napretka,
- uključivanje romskih i proromskih organizacija civilnog društva, resornih ministarstava, tijela za jednakost i drugih aktera u sustavni postupak savjetovanja i suradnje,
- promicanje aktivnog sudjelovanja organizacija civilnog društva u oblikovanju politika i u postupcima povezanim s nacionalnim platformama i platformom EU-a, kao i
- davanje potrebnih ovlaštenja, sredstava i osoblja nacionalnim kontaktnim točkama za Rome te jačanje njihove uloge, među ostalim reformom nacionalnih platformi za Rome.

Općenito, države članice u svojim su nacionalnim strateškim okvirima za Rome preslikale većinu novih elemenata iz strateškog okvira EU-a za Rome i slijedile pristup zasnovan na tri stupa – jednakost, uključivanje i sudjelovanje. Iznijele su i mjere predložene u Preporuci Vijeća, ovisno o svojem nacionalnom kontekstu.

Osam država članica (CZ, EL, ES, FR, HR, LT, SI i SK) u svoje je nacionalne strateške okvire za Rome uključilo zajedničke značajke i minimalne obveze predložene u strateškom okviru EU-a za Rome, dok ih je djelomično uključilo dvanaest drugih država članica (AT, BE, BG, DE, EE, FI, HU, IT, LV, NL, PL i RO). Elementi koji nedostaju uglavnom su ciljevi, jasno namijenjeni proračuni za provedbu i praćenje ili mjere kojima se uzima u obzir raznolikost među romskim stanovništvom. Preostalih šest država članica (CY, DK, IE, LU, PT i SE) uključilo je minimalne obveze u vrlo ograničenoj mjeri.

Ovisno o specifičnim nacionalnim kontekstima, u strateškom okviru EU-a za Rome države članice koje se suočavaju s posebnim izazovima u pogledu jednakosti i uključivanja Roma pozvane su da dopune zajedničke značajke i minimalne obveze dodatnim obvezama. Primjeri takvih posebnih izazova odnose se na životne uvjete Roma, transnacionalnu mobilnost ili probleme povezane sa službenom dokumentacijom. Slijedeći zajednički, ali diferencirani pristup, mnoge države članice uključile su dodatne obveze, na primjer postavile su

kvantitativne ciljeve u određenim **područjima** ili detaljno opisale kako planiraju ulagati sredstva EU-a i nacionalna sredstva u korist romskog stanovništva.

Osim toga, očekivalo se da će sedam država članica (BG, CZ, EL, ES, HU, RO i SK) s većim brojem romskog stanovništva (više od 1 % ukupnog stanovništva) uvrstiti još ambicioznije obveze u nacionalne strateške okvire za Rome. Sve su te države članice, kao i Hrvatska, podnijele nacionalne strateške okvire za Rome s ambicioznijim obvezama (iako s različitim razinama ambicije) u svrhu sprečavanja i suzbijanja diskriminacije i antiromizma te stereotipa i predrasuda prema romskom stanovništvu. Većina tih nacionalnih strateških okvira za Rome bila je popraćena planom ili skupom mjera u kojima je navedeno na koji će se način sredstva EU-a i nacionalna sredstva utrošiti kako bi se poduprla jednakost i uključivanje Roma. Te su države članice uvrstile planove za rješavanje pitanja segregacije te njezina sprečavanja u području obrazovanja i stanovanja. Kad je riječ o stanovanju, Bugarska i Rumunjska nemaju posebne mjere desegregacije. Međutim, planovi za financiranje mjera često nisu dovoljno detaljni.

b) Ciljevi i mjere

Strateškim okvirom EU-a za Rome potvrđeno je da su **sprečavanje i borba protiv antiromizma i diskriminacije** ključni za jednakost i uključivanje Roma. Većina država članica uključila je mjere koje se odnose na to područje kako je predloženo u Preporuci Vijeća. Međutim, te se mjere ne primjenjuju sustavno na međusektorski način u svim sektorskim područjima. Suočavanje s problemom intersekcijske i višestruke diskriminacije po svim osnovama ranjivosti uključeno je samo u neke nacionalne strateške okvire za Rome.

Mnogi nacionalni strateški okviri za Rome povezuju mjere usmjerene na Rome kojima se **promiče socijalna uključenost** s nacionalnim programima politike i financiranjem, uključujući sredstva EU-a, pristupom uključivanja kojim se rješavaju pitanja siromaštva i socijalne isključenosti, zaštite djece te pristupa obrazovanju i osnovnim uslugama. Međutim, u mnogim slučajevima nije jasno opisano u kojoj će mjeri Romi imati koristi od tih glavnih politika.

Kad je riječ o **sudjelovanju Roma** u mehanizmima savjetovanja, politikama i postupcima donošenja odluka, mnoge države članice upućuju na doprinos Roma razvoju nacionalnih strateških okvira za Rome, među ostalim njihovim sudjelovanjem u nacionalnim platformama za Rome. Međutim, procjenom romskog civilnog društva provedenom u okviru Inicijative Roma Civil Monitoring¹² utvrđeno je da je moguće i nužno poticati veću uključenost i suradnju.

Većinom nacionalnih strateških okvira za Rome planira se osigurati kontinuirana suradnja s Romima uz olakšavanje njihova sudjelovanja u provedbi strategija te u postupcima praćenja, evaluacije i izvješćivanja. Nadalje, države članice (npr. AT, BE, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, HU, LT, LV,

SE, SK i SI) opisale su aktivnosti za potporu osnaživanju i sudjelovanju romskih organizacija, uključujući one koje predstavljaju Romkinje, mlade i djecu, iako su te aktivnosti manje usmjerene na ulaganje u izgradnju kapaciteta tih organizacija.

¹² Detaljna procjena nalazi se u Dodatku prvog dijela radnog dokumenta službi Komisije.

U okviru sektorskih ciljeva u području **obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene skrbi i stanovanja**, mnogi nacionalni strateški okviri za Rome u velikoj mjeri uključuju preporučene mjere. Neke od tih mjera povezane su s nacionalnim ciljevima i pokazateljima na temelju nacionalnih statističkih podataka, ako su dostupni. Sektorski cilj koji se odnosi na obrazovanje područje je u kojem države članice planiraju poduzeti najopsežnije mjere. Međutim, kad je riječ o desegregaciji u obrazovanju i stanovanju, čini se da planovi nisu dovoljni za uspješno rješavanje problema u cijelosti. Nadalje, mjere u području zapošljavanja, zdravstvene skrbi i stanovanja nisu uvijek u skladu s opsegom i složenošću izazova s kojima se suočavaju Romi.

c) Nacionalni ciljevi¹³

Nekoliko država članica, posebno države članice s većim brojem romskog stanovništva, postavilo je nacionalne ciljeve koji odgovaraju ciljevima na razini EU-a iz strateškog okvira EU-a za Rome. Od tih se država članica očekuje da će znatno pridonijeti zajedničkom djelovanju kako bi se postigli ti ciljevi. Mađarska i Slovačka samo su djelomično postavile nacionalne ciljeve koji odgovaraju ciljevima na razini EU-a; Rumunjska je uključila samo neke nacionalne ciljeve koji ne odgovaraju ciljevima na razini EU-a.

Druge države članice postavile su kvantitativne ili kvalitativne nacionalne ciljeve u pogledu pitanja koja se razlikuju od onih obuhvaćenih ciljevima na razini EU-a u određenom cilju strateškog okvira EU-a za Rome. Stoga se opseg njihova doprinosa postizanju ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome ne može točno izmjeriti. Neke države članice nisu postavile nacionalne ciljeve (DE, DK, LU, NL i SE).

Neke države članice s manjim brojem romskog stanovništva postavile su nacionalne ciljeve koji odgovaraju ciljevima na razini EU-a (posebno HR, ali i EE, SI, FI i LT za neke ciljeve) i Komisija pozdravlja takvo djelovanje. Ovisno o nacionalnim izazovima i kontekstima, više država članica moglo bi slijediti te pozitivne primjere.

Općenito, a posebno u nacionalnim strateškim okvirima za Rome koje su dostavile države članice s većim brojem romskog stanovništva, ispostavilo se da se intenzivno radilo na postavljanju nacionalnih ciljeva koji odgovaraju ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome i planiranju povezanih mjera. Međutim, Rumunjska nije postavila nacionalne ciljeve koji odgovaraju ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome. Nepostojanje nacionalnih ciljeva za zemlju s najvećim brojem romskog stanovništva moglo bi negativno utjecati na zajednički kapacitet država članica u pogledu postizanja ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome za 2030.

1.2. Status i uloga nacionalnih kontaktnih točaka za Rome

U strateškom okviru EU-a za Rome predloženo je da bi u okviru nacionalnih strateških okvira za Rome za nacionalne kontaktne točke za Rome trebalo osigurati najmanje odgovarajuća ovlaštenja, sredstva, osoblje i institucionalnu zastupljenost. U okviru nacionalnih strateških okvira za Rome te bi točke trebalo ovlastiti i za učinkovito koordinirano djelovanje s resornim ministarstvima i drugim relevantnim tijelima, praćenje provedbe politika povezanih s Romima

¹³ Pregled stanja u pogledu ciljeva po državama članicama za sve ciljeve nalazi se u dodatku prvom dijelu radnog dokumenta službi Komisije.

i jačanje suradnje s romskim civilnim društvom, među ostalim nacionalnim platformama za Rome.

Iako nacionalne kontaktne točke za Rome imaju važnu ulogu u olakšavanju suradnje između nadležnih tijela i civilnog društva te u promicanju sudjelovanja Roma, opseg njihovih ovlaštenja razlikuje se među državama članicama. Općenito, nove strategije nisu ojačale nacionalne kontaktne točke za Rome pružanjem dodatnih financijskih sredstava i ljudskih resursa, a neke su, iako imaju širok raspon ovlaštenja, i dalje ograničene u svojim kapacitetima za učinkovito izvršavanje koordinacijske uloge.

U strateškom okviru EU-a za Rome preporučeno je jačanje uloge i statusa nacionalnih kontaktnih točaka za Rome u državama članicama s većim brojem romskog stanovništva kako bi se osigurala učinkovita koordinacija i uvrštavanje jednakosti i uključivanja Roma u različite sektore na regionalnoj i lokalnoj razini. Isto tako, okvirom su države članice pozvane da uključe nacionalne kontaktne točke za Rome u međuvladino programiranje raspodjele sredstava EU-a za Rome i u praćenje te potrošnje i da osiguraju da se javnim politikama i uslugama djelotvorno obuhvate Romi, uključujući one koji žive u udaljenim i ruralnim područjima.

Većina država članica s većim brojem romskog stanovništva pružila je svojim nacionalnim kontaktnim točkama za Rome odgovarajuća ovlaštenja i uloge u koordinaciji i suradnji s ministarstvima radi provedbe nacionalnih strateških okvira za Rome, uključujući sredstva EU-a. Neki od obećavajućih primjera takvih slučajeva uočeni su u Slovačkoj, Španjolskoj, Hrvatskoj i Češkoj. Međutim, čini se da se ljudski resursi i financijska sredstva nacionalnih kontaktnih točaka za Rome nisu povećali čak ni u tim državama članicama. Time bi se mogao ograničiti njihov kapacitet za temeljito praćenje i izvješćivanje o provedbi nacionalnih strateških okvira za Rome i njihova uključenost u razvoj i praćenje glavnih politika i programa. Kad je riječ o drugim državama članicama, neke nacionalne kontaktne točke za Rome imaju vrlo ograničena sredstva i kapacitete.

2. HORIZONTALNI CILJEVI

2.1. Suzbijati i sprečavati antiromizam i diskriminaciju

U Preporuci Vijeća države članice pozivaju se na borbu protiv antiromizma i diskriminacije te na njihovo sprečavanje, među ostalim suzbijanjem uznemiravanja, zločina iz mržnje i govora mržnje, na internetu i izvan njega. Preporukom se od država članica traži i da razviju i promiču sveobuhvatan sustav potpore žrtvama, informiraju građane o antiromizmu i upoznaju javnost s romskom poviješću, među ostalim procesima pomirenja u društvu i obilježavanjem holokausta nad Romima.

Općenito, države članice uložile su mnogo truda kako bi uskladile nacionalne strateške okvire za Rome s Preporukom Vijeća. Većina država članica razvila je mjere za borbu protiv diskriminacije, govora mržnje i zločina iz mržnje te, u određenoj mjeri, za borbu protiv antiromizma. Te mjere uključuju kampanje za informiranje i jačanje svijesti namijenjene široj javnosti, javnim institucijama i medijima. Iako Mađarska u svojem analitičkom odjeljku upućuje na antiromizam, pokazuje manjak izričitih mjera za borbu protiv antiromizma. Bugarska spominje borbu protiv negativnih stavova prema romskom stanovništvu, ali predložene mjere usmjerene su na diskriminaciju, a ne na antiromizam. Nadalje, cilj je nekih mjera sustavno uključiti tijela za jednakost u mjere za jednakost Roma i promicati pozitivan govor o Romima i dobrim primjerima iz romske zajednice. U nekim nacionalnim strateškim

okvirima za Rome predlažu se mjere za rješavanje problema intersekcijske ili višestruke diskriminacije, uključujući posebna djelovanja za uklanjanje posebnih izazova s kojima se suočavaju Romkinje.

Nekoliko država članica uključilo je u nacionalne strateške okvire za Rome mjere za promicanje romske povijesti i kulture, poput olakšavanja dijaloga kako bi se prepoznale prijašnje nepravde i sudjelovanja u procesima pomirenja. Primjeri mjera za promicanje romske povijesti i kulture uključuju i osmišljavanje i uvođenje posebnih elemenata u kurikulum i udžbenike, obilježavanje Međunarodnog dana Roma (8. travnja) i holokausta nad Romima (2. kolovoza). Ti su dani službeno priznati u nekim državama članicama. Nekoliko država članica financira radijske i televizijske programe i muzeje posvećene romskoj povijesti i kulturi.

Iako je većina država članica u nacionalnim strateškim okvirima za Rome priznala postojanje rasizma i diskriminacije, ta bi osviještenost mogla rezultirati još snažnijim mjerama kako bi se primjerenije odgovorilo na izazove uočene u nekim državama članicama.

Neki primjeri obećavajućih praksi uključuju primjenu pravnih alata za borbu protiv diskriminacije i govora mržnje u Francuskoj te donošenje zakona o antiromizmu¹⁴ u Rumunjskoj.

Informacije o dodijeljenim sredstvima iz proračuna za taj cilj, posebno za nacionalne strateške okvire za Rome ili za relevantne glavne programe, nedostaju ili su prilično općenite i nejasne. Rat Rusije protiv Ukrajine doveo je do znatnog priljeva izbjeglica, uključujući ukrajinske Rome¹⁵. Ta je situacija razotkrila niz rizika koji utječu na njih, uključujući nejednako postupanje¹⁶. Uvažavajući dosadašnje djelovanje država članica u pokušaju rješavanja situacije, trebalo bi više raditi na zadovoljavanju potreba romskih izbjeglica iz Ukrajine optimalnim iskorištavanjem nacionalnih strateških okvira kako bi im se osigurao jednak pristup redovnom obrazovanju, zapošljavanju, stanovanju, zdravstvenoj i socijalnoj skrbi te drugim osnovnim uslugama.

2.2. Smanjiti siromaštvo i socijalnu isključenost kako bi se otklonile socioekonomske razlike između Roma i općeg stanovništva

U Preporuci Vijeća poziva se države članice da nastoje pronaći rješenje za iznimno visoku stopu rizika od siromaštva te materijalnu neimaštinu i teške socijalne uvjete među romskim stanovništvom.

Mjerama utvrđenima u okviru ovog cilja nastoji se riješiti pitanje međugeneracijskog prijenosa siromaštva i siromaštva djece te smanjiti socijalna isključenost Roma. To će se postići poboljšanjem njihova pristupa osnovnim javnim uslugama i socijalnim naknadama koordiniranim djelovanjem u relevantnim sektorima kao što su obrazovanje i zapošljavanje.

Neke države članice (npr. BG, DE, EL, ES, HR, HU i SI) uvrstile su smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti kao zaseban cilj. Češka nije uvrstila taj cilj, ali je postavila jedan cilj

¹⁴ [Zakon 2/2021 o mjerama za sprečavanje i suzbijanje antiromizma.](#)

¹⁵ Prema službenom popisu stanovništva iz 2001. u Ukrajini je bilo 47 917 Roma. Prema drugim procjenama, kao što je procjena Vijeća Europe, njihov je broj znatno veći.

¹⁶ [Ruska agresija na Ukrajinu – Opći utjecaj na temeljna prava u EU-u \(europa.eu\).](#)

kao odgovor na cilj na razini EU-a. Druge države članice nisu uvrstile taj cilj u nacionalne strateške okvire za Rome, ali su uvrstile mjere za rješavanje pitanja socioekonomske uključenosti i borbu protiv siromaštva u sektorskim ciljevima zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvene skrbi i stanovanja.

Mjere za svladavanje digitalnog jaza i promicanje digitalne uključenosti romskih zajednica u nepovoljnom položaju posebno su uvrštene samo u neke nacionalne strateške okvire za Rome, dok su drugdje dio glavnih politika socijalne uključenosti država članica.

U svrhu borbe protiv siromaštva djece u nekim nacionalnim strateškim okvirima za Rome upućuje se na europsko jamstvo za djecu¹⁷ i mogućnosti financiranja iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+)¹⁸, ali nedostaju pojedinosti o dodjeli proračunskih sredstava.

Kao primjer obećavajuće prakse, Grčka je pripremila subvencije za suzbijanje energetskog siromaštva i izdavanje „energetskih kartica” pogođenim kućanstvima, ali još nije razvijen sveobuhvatan paket integriranih usluga za rješavanje tog pitanja. Mađarska je još jedan primjer obećavajuće prakse jer je uključila mjere osposobljavanja i savjetovanja u pogledu sprečavanja zaduženosti kućanstava.

2.3. Promicati sudjelovanje jačanjem položaja, suradnjom i povjerenjem

Preporukom Vijeća pozivaju se države članice da, prema potrebi, pojačaju smisleno sudjelovanje i savjetovanje Roma, uključujući žene, mlade, starije osobe te osobe s invaliditetom, kako bi pružile djelotvornu potporu jednakosti i nediskriminaciji Roma.

Kako bi se olakšalo savjetovanje s romskim civilnim društvom u reviziji i oblikovanju javnih politika, sudjelovanje Roma predviđeno je u većini nacionalnih strateških okvira za Rome njihovim uključivanjem u vladina savjetodavna tijela namijenjena Romima ili tijela za etničke i nacionalne manjine.

Nekima od mjera iz nacionalnih strateških okvira za Rome u okviru tog cilja podupire se izgradnja kapaciteta i osnaživanje romskih organizacija civilnog društva, uključujući one za Romkinje i mlade. Tim se mjerama predlaže uspostava i jačanje višenamjenskih centara za Rome koji pružaju niz usluga kao što su zdravstvena skrb, stjecanje roditeljskih vještina, potpora za sudjelovanje u obrazovanju, opismenjavanju i aktivnostima nakon nastave te usmjeravanje i potpora pri zapošljavanju.

U nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome uvrštene su mjere za promicanje dobrih primjera iz romske zajednice ili aktivnosti za zapošljavanje Roma u javnim ustanovama. Iako se u nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome spominje potreba za jačanjem zastupljenosti Roma i izgradnjom kapaciteta romskih organizacija, samo je nekoliko država članica predložilo konkretne mjere u tu svrhu.

Španjolska je primjer obećavajuće prakse. Donijela je mjere usmjerene na izgradnju kapaciteta u organizacijama civilnog društva, kao i među Romkinjama i mladima kako bi se osiguralo njihovo smisleno sudjelovanje i građanski angažman. Italija predstavlja još jedan obećavajući primjer putem rada nacionalne platforme za Rome i Sinte i foruma zajednice. U

¹⁷ [Europsko jamstvo za djecu](#).

¹⁸ [Europski socijalni fond plus](#) – ESF+ i partnerstvo.

Estoniji, Latviji i Austriji vidljivi su drugi primjeri strukturiranih i redovitih oblika dijaloga među relevantnim dionicima, kao što su nacionalne platforme za Rome ili drugi postupci savjetovanja.

3. SEKTORSKI CILJEVI – ČETIRI KLJUČNA PODRUČJA

3.1. Povećati djelotvoran jednak pristup kvalitetnom uključivom redovnom obrazovanju

U Preporuci Vijeća pozivaju se države članice da osiguraju učinkovit jednak pristup svim oblicima obrazovanja i sudjelovanje u njima, od predškolskog odgoja do visokog obrazovanja, uključujući drugu priliku za obrazovanje, obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje. U Preporuci Vijeća poziva se države članice i da spriječe i otklone segregaciju u obrazovanju.

Mjere koje su države članice utvrdile u okviru ovog cilja uključuju širok raspon aktivnosti koje obuhvaćaju pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, olakšavanje pristupa obrazovanju, opismenjavanje na jeziku poduke, potporu romskoj djeci u stjecanju digitalnih vještina, mjere kojima se podupire zadržavanje u školskom sustavu i sprečavanje ranog napuštanja školovanja te, u određenoj mjeri, mjere kojima bi se mogao povećati stupanj obrazovanja i uspješno napredovanje romskih učenika od obveznog prema dodatnom obrazovanju.

U skladu s ambicioznijim obvezama predloženima u strateškom okviru EU-a za Rome, sve države članice s većim brojem romskog stanovništva uključile su mjere za sprečavanje segregacije i potporu prelasku romskih učenika iz segregiranih škola u redovni obrazovni sustav. Međutim, u nekim slučajevima (npr. HU, RO i SK) predložene mjere, koje nisu uvijek sustavno razvijene na temelju dobro definirane osnovne vrijednosti i popraćene pokazateljima i ciljevima, čine se nedostatnima za suočavanje s razmjerima izazova. Drugim mjerama promiče se uključivost u školama i nastoji ublažiti diskriminacija romske djece. U nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome spominje se razvoj i upotreba nastavnih materijala na romskom jeziku.

Većinom nacionalnih strateških okvira za Rome nisu utvrđene dostatne mjere za povećanje društvene pokretljivosti romskih učenika i potporu njihovu uspješnom napretku od višeg sekundarnog do visokog obrazovanja. U nacionalnim strateškim okvirima za Rome općenito se ne nude odgovarajuća rješenja za uklanjanje prepreka sudjelovanju romske djece u vrtićima, uključujući djecu koja žive u udaljenim, ruralnim ili segregiranim područjima. Ne predlažu se ni odgovarajuće mjere za potporu zapošljavanju romskih nastavnika, asistenata i posrednika. Mjere za potporu obrazovanju odraslih Roma navedene su u nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome (npr. AT, BG, DE, EL, ES, HR, HU, FI, IT, LT, PL i SI).

U mnogim nacionalnim strateškim okvirima za Rome ne navode se jasni podaci o dodijeljenim sredstvima u tom području, što otežava procjenu primjerenosti financiranja ili predviđanje mogućih učinaka predloženih mjera.

Mjere za sprečavanje ranog napuštanja školovanja nisu adekvatno dopunjene odgovarajućim mjerama za ponovno uključivanje u formalno obrazovanje romskih učenika koji su napustili školovanje. Nekoliko država članica (npr. CZ, HR, IT, LV i SK) uspostavilo je mjere za rješavanje i sprečavanje problema pogrešne dijagnoze i neprimjerenog uključivanja romskih učenika u obrazovanje za učenike s posebnim potrebama. Potrebno je uvrstiti više mjera koje se odnose na digitalne vještine u obrazovanju i poboljšanje pristupa internetu. Potrebne su i

mjere koje bi poboljšale opremljenost osobnim računalima, prijenosnim računalima, tabletima i nastavnim materijalima za učenje na daljinu i osigurale da ta sredstva dopru do osiromašenih zajednica, posebno romske djece. U nacionalnim strateškim okvirima za Rome nedovoljno se uzima u obzir rizik od daljnje digitalne isključenosti Roma iz obrazovanja, koja se pokazala tijekom pandemije bolesti COVID-19.

Obećavajuće prakse u tom području uočene su u Nizozemskoj, koja stavlja na raspolaganje subvenciju za škole u iznosu od 1 milijun EUR godišnje za potporu školama s romskom djecom. Finski savjetodavni nacionalni odbor za pitanja Roma revidira sadržaj obrazovnih materijala koji se odnose na Rome i daje smjernice i prijedloge za taj sadržaj. Poljska vlada pruža poticaje lokalnim vlastima da dodatno povećaju broj školskih posrednika za Rome.

3.2. Povećati djelotvoran jednak pristup kvalitetnom i održivom zapošljavanju

U Preporuci Vijeća pozivaju se države članice da promiču ostvarivanje jednakog pristupa Roma, posebno mladih, kvalitetnom i održivom zapošljavanju, kao i mjere za suzbijanje, sprečavanje i uklanjanje diskriminacije te mjere za poticanje zapošljavanja.

Većina država članica uviđa nerazmjer u zaposlenosti između Roma i ostatka stanovništva. Predlažu mjere kojima se promiče uključivanje putem programa za mlade Rome koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju, kako bi poboljšali svoje digitalne i druge vještine te kako bi im se osiguralo pripravnništvo, naukovanje i strukovno osposobljavanje. Mjerama u nekim državama članicama nastoji se povećati praktično iskustvo kako bi se olakšao prelazak od obrazovanja do tržišta rada.

Poticajne mjere na tržištu rada, s posebnim naglaskom na mlade, dio su glavnih politika država članica usmjerenih na skupine u nepovoljnom položaju ili marginalizirane skupine. Nekoliko država članica uvrstilo je mjere za potporu samozaposlenim Romima i romskim poduzetnicima.

Većina nacionalnih strateških okvira za Rome bavi se rodno uvjetovanim razlikama u zapošljavanju uključivanjem mjera usmjerenih na poticanje Romkinja na aktivaciju na tržištu rada ili provođenjem istraživanja o uzrocima nižih stopa sudjelovanja Romkinja na tržištu rada. Samo nekoliko država članica uključuje mjere za edukaciju potencijalnih poslodavaca u pogledu nediskriminacije i raznolikosti, a još manji broj država članica uključuje edukaciju u pogledu antiromizma.

Većina država članica s većim brojem romskog stanovništva predložila je sveobuhvatne glavne i ciljane mjere na regionalnoj i lokalnoj razini za promicanje uključivanja Roma te borbu protiv diskriminacije i antiromizma kao prepreke pristupu zapošljavanju. Iako se odnose na glavne inicijative, nacionalni fondovi, ESF+, EFRR¹⁹ ili Fond za pravednu tranziciju²⁰ spominju se u nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome kao izvori financiranja za provedbu predloženih mjera, a usto nedostaju pojedinosti o dodjeli sredstava iz proračuna za Rome.

Obećavajuća praksa vidljiva je na primjeru Bugarske i njezine glavne aktivne politike tržišta rada usmjerene na nezaposlene osobe mlađe od 29 godina, među kojima su Romi. Još jedan primjer uočen je u Litvi, koja je donijela mjere za promicanje i podupiranje poduzetništva,

¹⁹ [Europski fond za regionalni razvoj](#).

²⁰ [Fond za pravednu tranziciju](#).

među ostalim za skupine u nepovoljnom položaju kao što su Romi. Belgija provodi projekte Roma@work koji se financiraju iz Europskog socijalnog fonda, a kojima se pomaže Romima koji traže posao osposobljavanjem i podučavanjem.

3.3. Poboljšati zdravlje Roma i povećati djelotvoran jednak pristup kvalitetnim uslugama zdravstvene skrbi i socijalnim uslugama

U Preporuci Vijeća pozivaju se države članice da osiguraju ostvarivanje jednakog pristupa, bez prepreka, kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi i socijalnim uslugama, posebno za najugroženije osobe ili osobe koje žive u marginaliziranim ili udaljenim ruralnim i segregiranim područjima.

Većina država članica svjesna je posebnih izazova u osiguravanju jednakog pristupa Roma zdravstvenoj skrbi. U okviru nekih nacionalnih strateških okvira za Rome planiraju se provesti istraživanja o zdravstvenom stanju romskog stanovništva u cilju povećanja znanja i kapaciteta nadležnih tijela za osmišljavanje bolje usmjerenih mjera.

Većina država članica usmjerena je na osposobljavanje zdravstvenih djelatnika, radnika na terenu i zdravstvenih posrednika za Rome te na kampanje za informiranje kojima se promiče zdrav način života i zdravstvena skrb za djecu. Druge mjere uključuju izravno dopiranje do romskog stanovništva koje živi u naseljima, čime im se pružaju mobilne usluge zdravstvene skrbi.

Neke države članice utvrdile su mjere usmjerene na Romkinje, s naglaskom na reproduktivno zdravlje. Jako malo nacionalnih strateških okvira za Rome bavi se potrebama osoba s invaliditetom, starijih osoba, romskih pripadnika skupine LGBTIQ te žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima. Nekoliko država članica uključilo je mjere usmjerene na produljenje očekivanog životnog vijeka romskog stanovništva. U gotovo polovini nacionalnih strateških okvira za Rome predlažu se mjere za suzbijanje posljedica pandemije bolesti COVID-19, među ostalim kampanjama za poticanje cijepljenja (npr. BG, CZ, CY, EE, EL, ES, FR, HU, HR, IE, LV, RO i SK).

Većina država članica s većim brojem romskog stanovništva uspostavila je kombinirane glavne i ciljane mjere te spominje postojanje planova za provedbu tih mjera na lokalnoj i regionalnoj razini, iako u nekim slučajevima ti planovi nisu dobro razrađeni. Te države članice smatraju diskriminaciju i antiromizam preprekama zbog kojih Romi imaju ograničen pristup zdravstvenoj skrbi.

U nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome navodi se da se za taj cilj upotrebljavaju sredstva iz Europskog socijalnog fonda plus i Europskog fonda za regionalni razvoj, uglavnom za glavne mjere kojima se poboljšava pristup marginaliziranih osoba zdravstvenoj skrbi.

Primjer su obećavajuće prakse Portugal, koji provodi ciljane mjere osposobljavanja zdravstvenih posrednika za Rome, i Cipar, koji omogućuje jednostavan i besplatan pristup pedijatrima za sve.

3.4. Povećati djelotvoran jednak pristup odgovarajućem desegregiranom načinu stanovanja i osnovnim uslugama

U Preporuci Vijeća pozivaju se države članice da osiguraju jednako postupanje prema Romima u pristupu odgovarajućem načinu stanovanja bez segregacije i osnovnim uslugama. To uključuje vodu, kanalizaciju, energiju, prijevoz, financijske usluge i digitalne komunikacije, u skladu s 20. načelom europskog stupa socijalnih prava²¹.

Nekoliko država članica uključuje mjere za poboljšanje pristupa osnovnim uslugama, posebno pristup tekućoj vodi i, u određenoj mjeri, mjere za sprečavanje i iskorjenjivanje prostorne segregacije. U okviru malog broja nacionalnih strateških okvira za Rome uključene su i glavne i ciljane mjere za olakšavanje pristupa socijalnom stanovanju, dok se u nekoliko nacionalnih strateških okvira za Rome predlažu mjere za provedbu službenih postupaka za obnovu gradskih i stambenih zgrada, poticanje vlasništva nad stambenim nekretninama i ulaganje u infrastrukturu u obliku pružanja električne energije, plina, tekuće vode, gospodarenja otpadnim vodama i otpadom, izgradnji cesta i pristupa prijevozu.

Važnost borbe protiv diskriminacije i antiromizma, kao prepreka pristupu stanovanju, uzima u obzir samo nekoliko država članica, a to se još manje odražava u konkretnim mjerama. U većini nacionalnih strateških okvira za Rome nedovoljno se razmatraju problemi kao što su prisilne deložacije, nemogućnost Roma da postanu vlasnici nekretnina ili da si priušte održivi najam, ili smanjenje razlike u prenapučenosti kućanstava.

Većina država članica (CZ, EL, ES, HU i SK) s većim brojem romskog stanovništva općenito je uključila inicijative za desegregaciju na lokalnoj razini, dok Bugarska i Rumunjska nemaju posebne mjere desegregacije. Takve inicijative sastoje se od osiguravanja da nova naselja koja se financiraju javnim sredstvima ne budu segregirana, praćenja prisutnosti Roma u stambenim područjima ili uključivanja šire zajednice u postupke desegregacije tako što će ih se pripremiti da prihvate Rome koji su se preselili iz segregiranih područja.

U većini nacionalnih strateških okvira za Rome planira se upotreba programa financiranja EU-a u tom području, no u njima se samo iznimno navode pojedinosti u pogledu dodjele sredstava.

Njemačka, koja pokazuje kako lokalna tijela mogu biti usmjerenija na Rome u svojoj strategiji pristupa stanovanju, primjer je obećavajuće prakse, kao i francuski plan za postizanje potpunog uklanjanja sirotinjskih četvrti do 2030.²², koji se temelji na ciljevima i vremenskom okviru. Ostali primjeri vidljivi su u Sloveniji, koja provodi mapiranje i legalizaciju naselja radi poboljšanja njihove infrastrukture, i u Švedskoj, koja je izradila smjernice za informiranje stanodavca o položaju Roma na tržištu stambenih nekretnina i za suzbijanje diskriminacije. Projekt Housing First Romodrom²³ u Češkoj još je jedan primjer obećavajuće prakse, a bavi se problemom beskućništva i stambene nezbrinutosti osoba romskog podrijetla koje su socijalno isključene ili kojima prijeti socijalna isključenost.

4. PRAĆENJE I IZVJEŠĆIVANJE

U strateškom okviru EU-a za Rome predloženo je da bi sve države članice trebale poboljšati postavljanje ciljeva, prikupljanje podataka, praćenje i izvješćivanje te da bi podatke trebalo redovito prikupljati kako bi se upotrijebili u svrhu izvješćivanja i praćenja. Sve države članice

²¹ [Europski stup socijalnih prava.](#)

²² [Plan Francuske za postizanje potpunog raščišćavanja sirotinjskih četvrti do 2030.](#)

²³ <https://romodrom.cz/en/our-activities/housing/housing-first/>

pozvane su da, kao minimalnu obvezu u nacionalnim strateškim okvirima za Rome, utvrde nacionalne osnovne vrijednosti i ciljeve za postizanje ciljeva i težnji EU-a na temelju sveobuhvatne procjene potreba. Nadalje, u strateškom okviru EU-a za Rome predloženo je da države članice kao dodatnu obvezu u nacionalnim strateškim okvirima za Rome utvrde nacionalne kvantitativne i kvalitativne ciljeve za svih sedam ciljeva EU-a i povezanih ciljeva, ovisno o dostupnosti podataka te nacionalnom kontekstu i izazovima.

To se odražava i u Preporuci Vijeća, u kojoj se, uzimajući u obzir ciljeve i glavne ciljeve EU-a, države članice pozivaju da u nacionalnim strateškim okvirima za Rome utvrde nacionalne kvantitativne i/ili kvalitativne ciljeve prilagođene nacionalnim okolnostima i dostupnosti podataka o jednakosti.

Istraživanje o Romima za 2020.–2021.²⁴ koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava objavljeno je u listopadu 2022. U njemu su navedeni osnovni podaci o položaju Roma u osam država članica EU-a²⁵ i dvjema zemljama kandidatkinjama²⁶. Na temelju tih podataka pratit će se napredak u EU-u i obuhvaćenim državama članicama.

Kako bi se osiguralo učinkovitije prikupljanje podataka, izvješćivanje i praćenje napretka u postizanju ciljeva EU-a i nacionalnih ciljeva, Komisija je predložila upotrebu portfelja pokazatelja koji je izradila Agencija Europske unije za temeljna prava uz sudjelovanje nacionalnih kontaktnih točaka za Rome, nacionalnih zavoda za statistiku i Komisije.

Većina država članica uspostavila je mehanizam za praćenje i izvješćivanje koji koordinira nacionalna kontaktna točka za Rome, uzimajući u obzir informacije dobivene od nacionalnih platformi za Rome, romskih organizacija civilnog društva, ministarstava, tijela za jednakost i nacionalnih zavoda za statistiku. Ti mehanizmi praćenja i izvješćivanja moći će iskoristiti i informacije dobivene od Inicijative Roma Civil Monitoring.

Procjene okvira za praćenje pojedinačnih zemalja, koje se provode u suradnji s Agencijom Europske unije za temeljna prava, pokazale su se zahtjevnima jer je potrebno poboljšati usporedivost statističkih pristupa osnovnim vrijednostima, pokazateljima i ciljevima među državama članicama.

Nacionalni kvantitativni ciljevi za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma prema glavnim ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome za sedam ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome utvrđeni su u nacionalnim strateškim okvirima za Rome nekih država članica s većim brojem romskog stanovništva (BG, CZ, EL, ES i HR). Slovačka je odgovorila na ciljeve strateškog okvira EU-a za Rome za šest ciljeva, isključujući horizontalni cilj „Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti”. Mađarska je uvrstila jasne nacionalne kvantitativne ciljeve kao odgovor na ciljeve strateškog okvira EU-a za Rome u području siromaštva, obrazovanja i zapošljavanja. Rumunjska nije uvrstila nacionalne ciljeve prema glavnim ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome.

²⁴ [Istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava za 2020.–2021.: Romi u 10 europskih zemalja – glavni rezultati.](#)

²⁵ Hrvatska, Češka, Grčka, Mađarska, Italija, Portugal, Rumunjska i Španjolska.

²⁶ Sjeverna Makedonija i Srbija.

Estonija, Slovenija, Latvija i Litva postavile su nacionalne ciljeve koji odgovaraju glavnim ciljevima okvira za jedan ili više ciljeva.

Nekoliko država članica, primjenjujući zajednički, ali diferencirani pristup, odgovorilo je na jedan ili više ciljeva od sedam ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome, no samo su djelomično odgovorile na glavne ciljeve EU-a. Te su države članice postavile kvalitativne ili kvantitativne ciljeve i utvrdile povezane mjere kojima se ipak može pridonijeti poboljšanju položaja Roma u pojedinim područjima.

Mjerama koje su predložile države članice koje nisu postavile ciljeve isto se tako može pridonijeti poboljšanju položaja Roma, no nije moguće utvrditi u kojoj se mjeri njima pridonosi postizanju glavnih ciljeva EU-a.

Države članice koje su postavile kvantitativne i kvalitativne ciljeve za sedam ciljeva, prema ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome, znatno pridonose postizanju ciljeva EU-a do 2030. Međutim, države članice koje se suočavaju s posebnim izazovima i imaju veće romsko stanovništvo (posebno Rumunjska, koja ima najveće romsko stanovništvo u EU-u) moraju se više potruditi kako bi postavile takve ciljeve i povećale izgleda za zajedničko postizanje ciljeva EU-a do 2030.

Kad je riječ o prikupljanju podataka, nekoliko država članica uputilo je na dostupne podatke iz istraživanja EUROSTAT-a i Agencije Europske unije za temeljna prava te nacionalnih zavoda za statistiku. S druge strane, neke države članice opravdale su nedostatak osnovnih vrijednosti i ciljeva pravnim ograničenjem prikupljanja podataka o etničkoj pripadnosti.

U skladu s Preporukom Vijeća države članice trebale bi osigurati da nacionalna izvješća o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma budu u potpunosti javno dostupna. Međutim, u većini nacionalnih strateških okvira za Rome nedostaju informacije o tom aspektu.

5. FINANCIRANJE PROVEDBE NACIONALNIH STRATEŠKIH OKVIRA ZA ROME

U strateškom okviru EU-a za Rome i Preporuci Vijeća naglašava se važnost financiranja sredstvima EU-a i nacionalnim sredstvima za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma, a države članice pozivaju se da u svojim nacionalnim okvirima objasne kako će se upotrebljavati sredstva i financijski instrumenti EU-a i država članica. Mnoge države članice kao izvore financiranja navode kombinaciju nacionalnog financiranja i financiranja EU-a, uglavnom u okviru kohezijske politike EU-a, kao i financiranje drugih međunarodnih donatora. Ta kombinacija sredstava financiranja upotrebljava se za provedbu mjera utvrđenih u nacionalnim strateškim okvirima za Rome i mjera koje su dio glavnih programa u području obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene skrbi i stanovanja, a koje se odnose na Rome.

Strateškim okvirom EU-a za Rome i Preporukom Vijeća potiču se države članice, posebno one koje se suočavaju s većim izazovima i one s većim romskim stanovništvom, da u potpunosti iskoriste financijska sredstva dostupna unutar višegodišnjeg financijskog okvira (VFO-a) za razdoblje 2021.–2027. i instrumenta NextGeneration EU za pitanja Roma. Kako bi se to omogućilo, uredbe za razdoblje 2021.–2027. pojednostavnjene su i ojačane, primjerice posebnim ciljem Europskog socijalnog fonda plus za promicanje socioekonomske integracije marginaliziranih zajednica, kao što su Romi, i dopunskim ulaganjima iz Europskog

fonda za regionalni razvoj u tom području te uvođenjem odgovarajućeg tematskog uvjeta koji omogućuje provedbu u Uredbu o zajedničkim odredbama²⁷ za fondove kohezijske politike.

Taj uvjet koji omogućuje provedbu zahtijeva od država članica koje izdvajaju sredstva za taj cilj da uspostave nacionalni strateški politički okvir za uključivanje Roma. To uključuje stroge zahtjeve u pogledu praćenja, mjera protiv segregacije, uključivanja Roma na regionalnoj i lokalnoj razini te bliske suradnje s romskim civilnim društvom i drugim relevantnim dionicima. Uvjet koji omogućuje provedbu kontinuirano će se pratiti tijekom cijelog programskog razdoblja. Ako ga država članica više ne bude ispunjavala, nadoknada izdata bit će blokirana za odgovarajući posebni cilj. Nadalje, u okviru Europskog socijalnog fonda plus sve države članice moraju ispuniti zahtjev u pogledu tematske koncentracije od 25 % usmjeren na socijalnu uključenost, čija su ključna ciljna skupina Romi. Države članice trebale bi osigurati da dostupna sredstva uspješno dopru do Roma.

U pregovorima o sporazumima o partnerstvu za razdoblje 2021.–2027. i programima Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda plus Komisija je naglasila da bi se izazovi specifični za pojedine zemlje koji se odnose na Rome trebali na odgovarajući način odražavati i razmatrati u predstojećim programima te da bi trebalo provesti mjere kojima se promiče uključivanje Roma i pristup glavnim uslugama i infrastrukturi bez segregacije.

Šesnaest država članica namjerava u okviru Europskog socijalnog fonda plus izdvojiti sredstva za marginalizirane zajednice, kao što su Romi (BG, CZ, EE, EL, ES, FI, FR, HU, HR, IT, LU, PL, PT, RO, SK i SI), u iznosu većem od 1,8 milijardi EUR²⁸.

U skladu s Uredbom o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost²⁹, očekuje se da će reforme i ulaganja iz nacionalnih planova za oporavak (NPOO) i otpornost pridonijeti djelotvornom svladavanju svih ili znatnog broja izazova utvrđenih u preporukama za pojedine zemlje u okviru europskog semestra upućenima državama članicama u kontekstu europskog semestra od 2019. nadalje³⁰. U okviru semestra BG, CZ³¹, HU, RO i SK redovito su primale preporuke za pojedine zemlje koje se odnose na uključivanje romskog stanovništva tijekom razdoblja 2012.–2019. Vijeće je 2019. državama BG, HU, RO i SK uputilo preporuke za pojedine zemlje koje su prvenstveno obuhvaćale potrebu za uključivim i kvalitetnim obrazovanjem romskih učenika.

²⁷ Uredba (EU) 2021/1060 o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike.

²⁸ Riječ je o procijenjenom iznosu. Odgovara informacijama koje su države članice službeno dostavile do 21. studenoga 2022. Konačni iznosi bit će dostupni tek nakon donošenja svih programa.

²⁹ [Uredba \(EU\) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost.](#)

³⁰ U nacionalnim planovima za oporavak i otpornost trebale bi se uzimati u obzir preporuke za pojedine zemlje upućene od 2019. nadalje, što je za većinu država članica značilo preporuke za pojedine zemlje za 2019. i 2020., s obzirom na to da je većina planova donesena 2021. U ciklusu semestra 2022. primijenjen je racionalan pristup, a preporuke za pojedine zemlje odnosile su se samo na neriješene i nove prioritete koji nisu uzeti u obzir u donesenim planovima za oporavak i otpornost. Stoga je 2022. samo Mađarska (čiji je plan za oporavak i otpornost donesen 15. prosinca 2022.) dobila preporuku za pojedinu zemlju u pogledu Roma. Vijeće je 2019. državama BG, HU, RO i SK uputilo preporuke za pojedine zemlje koje su prvenstveno obuhvaćale potrebu za uključivim i kvalitetnim obrazovanjem romskih učenika.

³¹ Češka je dobila posebne preporuke za pojedine zemlje u pogledu uključivanja romskog stanovništva do 2016.

U izvješćima država BG, CZ, HU, RO i SK za 2022. posebno se upućuje na važnost pitanja uključivanja Roma. Sve države članice s odobrenim planom za oporavak i otpornost dobile su 2022. preporuku o provedbi plana za oporavak i otpornost i programâ kohezijske politike. Mađarska, čiji je plan za oporavak i otpornost Vijeće odobrilo 15. prosinca 2022.³², dobila je 2022. preporuku za pojedinu zemlju u pogledu uključivanja Roma. Uredbom o Mehanizmu za oporavak i otpornost od država članica zahtijeva se i da objasne kako se očekuje da će mjere u njihovim planovima za oporavak i otpornost pridonijeti jednakim mogućnostima za sve i uključivanju tih ciljeva, u skladu s europskim stupom socijalnih prava. U nekoliko nacionalnih planova za oporavak i otpornost Romi se izričito navode kao korisnici određenih mjera, primjerice potpore uslugama skrbi za djecu i pristupa kvalitetnom redovnom obrazovanju za studente u socijalno nepovoljnom položaju, uključujući Rome, te namjenskih ulaganja, npr. pružanja zdravstvenih usluga romskim zajednicama.

Druga ulaganja i reforme odnose se na osnivanje centara za mlade usmjerenih na osobni razvoj mladih iz ranjivih skupina, kao što su Romi, i osiguravanje energetski učinkovitog socijalnog stanovanja za ranjive skupine. Općenito, planovi uključuju znatan broj reformi i ulaganja za potporu socijalnim ciljevima. Općenito, države članice namijenile su oko 28 % svojih sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost podupiranju socijalnih ciljeva u četiri kategorije: zapošljavanje i vještine, obrazovanje i skrb o djeci, zdravstvena i dugotrajna skrb i socijalna politika³³.

Države članice pozivaju se da na optimalan način iskoriste ta sredstva za osmišljavanje i provedbu mjera za poboljšanje pristupa marginaliziranih skupina kao što su Romi redovnom obrazovanju, stanovanju, zdravstvu, dugotrajnoj skrbi i zapošljavanju bez segregacije, za promicanje njihove socijalne uključenosti te za potporu organizacijama civilnog društva koje rade s marginaliziranim romskim zajednicama.

6. ZEMLJE OBUHVAĆENE PROŠIRENJEM: ZEMLJE KANDIDATKINJE I POTENCIJALNE KANDIDATKINJE ZA ČLANSTVO U EU-u³⁴

Pokazujući svoju snažnu predanost uključivanju Roma, čelnici zemalja zapadnog Balkana, u okviru Poznańskog procesa³⁵, dogovorili su se da će svoje nacionalne strateške okvire za Rome/akcijske planove uskladiti sa strateškim okvirom EU-a za Rome te su stoga obuhvaćeni ovom procjenom.

³² [Ishod pisanog postupka o planu oporavka Mađarske – Consilium \(europa.eu\).](#)

³³ [Tablica pokazatelja za oporavak i otpornost \(europa.eu\).](#)

³⁴ Turska nije obuhvaćena ovom procjenom jer nema uspostavljenu nacionalnu strategiju za Rome. U lipnju 2022., nakon mišljenja Europske komisije, Europsko vijeće potvrdilo je europsku perspektivu za Ukrajinu, Moldovu i Gruziju, dok je Ukrajini i Moldovi dodijeljen status zemalja kandidatkinja. Zbog recentnosti tih odluka nijedna od tri zemlje nije uključena u procjenu, iako Ukrajina i Republika Moldova imaju uspostavljene nacionalne strategije za Rome.

³⁵ Ishod sastanka na vrhu u Sofiji 6. studenoga 2020., Poznańska deklaracija partnera sa zapadnog Balkana o integraciji Roma u okviru procesa proširenja EU-a.

Borba protiv antiromizma kao cilj uključena je u strategije cijelog područja zapadnog Balkana. Novi nacionalni strateški okviri za Rome pripremljeni su uz sudjelovanje civilnog društva. Nacionalni strateški okviri za Rome svih partnera sa zapadnog Balkana imaju uspostavljene nacionalne pokazatelje i alate za praćenje. Međutim, trebalo bi pojačati redovito prikupljanje podataka, javno izvješćivanje i evaluaciju kako bi se osigurala pouzdana procjena napretka, pri čemu bi se rezultati istraživanja o zapadnom Balkanu upotrebljavali kao osnova za regiju.

Iako su siromaštvo i socijalna isključenost Roma rašireni u regiji, mjerama koje su usmjerene na taj problem nije dovoljno obuhvaćena višestruka i strukturna diskriminacija (žene, starije osobe, djeca, pripadnici skupine LGBTIQ i Romi bez državljanstva). Nije dovoljno uzeta u obzir potreba za jačanjem ovlaštenja i administrativnih kapaciteta nacionalnih kontaktnih točaka za Rome te za osiguravanjem njihova izravnog sudjelovanja u programiranju i praćenju upotrebe sredstava EU-a, kako je istaknuto u okviru.

Kad je riječ o financiranju, u nacionalnim strateškim okvirima za Rome i akcijskim planovima velika je pozornost posvećena utvrđivanju potreba za financiranjem te se upućuje na dodjelu sredstava iz nacionalnih proračuna. Ipak, postoji visoka ovisnost o sredstvima donatora. Znatna financijska potpora Komisije u obliku instrumenta pretprijetne pomoći (IPA) već pomaže vladama i lokalnim vlastima u poboljšanju kapaciteta te podupire obrazovanje, poduzetništvo, legalizaciju naselja i mreže romskih organizacija civilnog društva. Ta će se financijska potpora nastaviti i na nacionalnoj i na regionalnoj razini te obuhvatiti nove prioritete kao što je digitalno područje.

Kad je riječ o sektorskim ciljevima strateškog okvira EU-a za Rome, poboljšanje pristupa kvalitetnom obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj skrbi strateški je cilj u svim nacionalnim strateškim okvirima za Rome, iako mu se ne pristupa na jednako detaljan način. Zapošljavanje Romkinja i mladih te stjecanje digitalnih vještina nisu dovoljno zastupljeni. Mjere zdravstvene skrbi za djecu, ranjive osobe i žrtve rodno uvjetovanog nasilja samo su djelomično obuhvaćene, dok se pitanje poboljšanja posredovanja u zdravstvu ne razmatra u dovoljnoj mjeri. Kad je riječ o stanovanju, zemlje zapadnog Balkana već su dovršile mapiranje nezakonitih/neformalnih naselja. U nacionalnim strateškim okvirima za Rome upućuje se na pristup socijalnom stanovanju, ali pitanja kao što su legalizacija i poboljšanje infrastrukture u naseljima, iskorjenjivanje prisilne deložacije i mjere za smanjenje beskućništva Roma obuhvaćeni su samo djelomično. Opći napredak ide u pravom smjeru, ali zahtijeva se daljnje djelovanje tijekom cijelog desetljeća.

Ukrajina i Republika Moldova³⁶, dvije nove zemlje kandidatkinje za članstvo u EU-u, kao i Gruzija, potencijalna kandidatkinja, morat će na odgovarajući način uzeti u obzir jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma te provesti postupno usklađivanje sa strateškim okvirom EU-a za Rome. U prioritetima definiranim u mišljenjima Europske komisije³⁷ već je utvrđena potreba da te tri zemlje ojačaju prava i pravni okvir svojih nacionalnih manjina i ranjivih skupina.

Komisija će pomno pratiti napredak i nastaviti financijski podupirati uključivanje Roma na zapadnom Balkanu te u Ukrajini, Moldovi, Gruziji i Turskoj u okviru poglavlja 23. pregovora o proširenju „Pravosuđe i temeljna prava”.

³⁶ [Mišljenje Komisije o Moldovi iz lipnja 2022. sadržavalo je preporuke o Romima.](#)

³⁷ [Mišljenja Europske komisije o zahtjevima za članstvo u EU-u.](#)

7. SMJERNICE ZA DRŽAVE ČLANICE

Komisija poziva države članice da se posvete područjima u kojima su potrebna poboljšanja utvrđenima u ovoj Komunikaciji i analizi po državama članicama iz prvog dijela radnog dokumenta službi Komisije, među ostalim dodjelom odgovarajućih sredstava (kao i navođenjem izvora financiranja, npr. nacionalnih proračuna, programa Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda plus, planova za oporavak i otpornost). Ovisno o nacionalnom kontekstu, države članice trebale bi iskoristiti mehanizme za obnovu ili ažuriranje nacionalnih strateških okvira za Rome i/ili akcijskih i provedbenih planova kako bi ih učinile ambicioznijima.

Države članice s velikim brojem romskog stanovništva posebno se potiču da budu ambicioznije u svladavanju izazova s kojima se Romi suočavaju u četirima sektorskim područjima, istodobno osiguravajući pravilnu međusektorsku primjenu horizontalnih ciljeva radi suzbijanja antiromizma, diskriminacije, govora mržnje i zločina iz mržnje te siromaštva, kao i osiguravanja smislenog sudjelovanja Roma u društvu. Provedba nacionalnih strateških okvira za Rome i akcijskih planova trebala bi se temeljiti na čvrstim osnovnim vrijednostima, uključujući istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava o Romima za 2020.–2021. za zemlje obuhvaćene istraživanjem, te na dovoljno ambicioznim ciljevima koji su usko povezani s ciljevima na razini strateškog okvira EU-a za Rome. Važno je da te države članice kombiniranim pristupom koji uključuje glavne i ciljane mjere nastoje postići jednakost i uključivanje Roma.

Komisija poziva države članice sa skupom mjera politike za uključivanje da osiguraju da glavne politike i programi socijalne uključenosti uspješno dopru do romskog stanovništva te da razviju ciljane mjere kojima se potiče pristup Roma glavnim uslugama i infrastrukturi bez segregacije, prema potrebi.

Komisija potiče sve države članice koje su u postupku izrade ili provedbe drugih nacionalnih strategija usmjerenih na smanjenje nejednakosti ili suzbijanje diskriminacije, kao što su akcijski planovi za borbu protiv rasizma ili akcijski planovi u okviru europskog jamstva za djecu, da osiguraju da se u njih na odgovarajući način uključe pitanja Roma, kao i da budu potpuno komplementarne i usklađene s mjerama na koje su se obvezale u nacionalnim strateškim okvirima za Rome.

Sve države članice složile su se s glavnim ciljevima EU-a u pogledu zapošljavanja, vještina i siromaštva predloženima u akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava za 2021.³⁸ U tim područjima postavile su nacionalne ciljeve čiji bi opseg trebalo proširiti u najvećoj mogućoj mjeri kako nitko ne bi bio zapostavljen.

Nacionalne kontaktne točke za Rome

Uloga i učinkovitost nacionalnih kontaktnih točaka za Rome ključni su elementi uspješne provedbe nacionalnih strateških okvira za Rome. Iako je većina država članica svojim nacionalnim kontaktnim točkama za Rome dala odgovarajuća ovlaštenja i koordinacijske uloge s ministarstvima i drugim nadležnim tijelima, većina nacionalnih kontaktnih točaka za Rome nema dovoljnu potporu u smislu dodatnih financijskih sredstava i osoblja, što

³⁸ [Ciljevi europskog stupa socijalnih prava do 2030.](#)

ograničava njihovu sposobnost da temeljito obavljaju svoju ulogu koordinacije i praćenja. Trebali bi, prema potrebi, sudjelovati i u programiranju, provedbi i praćenju (među ostalim u odborima za praćenje) programa Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda plus, kao i planova za oporavak i otpornost te svih drugih fondova EU-a kojima se može pridonijeti jednakosti i uključivanju Roma. Komisija ponovno ističe da je važno da države članice dodatno ojačaju položaj nacionalnih kontaktnih točaka za Rome kako bi mogle uspješno ispuniti svoju ključnu ulogu.

Antiromizam

Suzbijanje i sprečavanje antiromizma ključan je cilj i vodeće načelo strateškog okvira EU-a za Rome i Preporuke Vijeća. U mnogim nacionalnim strateškim okvirima za Rome prepoznata je važnost suzbijanja različitih oblika izražavanja i očitovanja antiromizma, uključujući rasizam prema Romima, diskriminaciju, predrasude, stereotipe i stigmatizaciju, kao i govor mržnje i zločine iz mržnje.

Mnoge države članice navode antiromizam u svojim opisima nacionalnog konteksta i izazova. Većina država članica s većim brojem romskog stanovništva utvrdila je ciljeve i mjere za borbu protiv te pojave, iako u različitoj mjeri i s različitim ambicijama, koje nedovoljno odgovaraju razmjerima problema. Komisija poziva države članice da više porade na tom području i potiče one države članice koje nisu izradile planove za rješavanje tog problema da to učine sada.

Segregacija u obrazovanju i stanovanju

Komisija poziva države članice, posebno one s velikim brojem romskog stanovništva, da se više potrudu kako bi spriječile i iskorijenile segregaciju u školama i prostornu segregaciju romske djece te riješile problem pogrešne dijagnoze koja rezultira neprimjerenim uključivanjem romske djece u obrazovanje za učenike s posebnim potrebama. Isto tako, Komisija potiče države članice da proaktivno utvrde i uklone prepreke koje sprečavaju romsku djecu da pohađaju vrtić i da se kvalitetno obrazuju na svim razinama u okruženjima bez segregacije. Komisija izrazito potiče države članice da u potpunosti iskoriste sredstva EU-a (Europskog socijalnog fonda plus, Europskog fonda za regionalni razvoj, fonda InvestEU i planova za oporavak i otpornost) kako bi pridonijele poboljšanju životnih uvjeta i mogućnosti za razvoj marginaliziranih romskih zajednica i Roma koji žive u kućanstvima s niskim dohotkom kojima prijeti opasnost od siromaštva i socijalne isključenosti. Države članice trebale bi osigurati osnovno socijalno stanovanje u područjima koja nisu segregirana, popraćeno mjerama za poticanje pristupa redovnom obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj i socijalnoj skrbi, te osmisliti ili ažurirati lokalne mjere i provesti planove desegregacije.

Ciljevi i pokazatelji

Utvrđivanje nacionalnih točno kvantificiranih ciljeva, povezanih s pokazateljima i osnovnim vrijednostima, ključno je za praćenje napretka u postizanju ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome. Istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava o Romima za 2020.–2021. pruža osnovnu vrijednost za zemlje obuhvaćene istraživanjem. Važno je da te države članice kombiniranim pristupom koji uključuje glavne i ciljane mjere nastoje postići jednakost i uključivanje Roma.

Komisija dodatno potiče sve države članice da prema potrebi revidiraju i izmijene svoje nacionalne strateške okvire za Rome kako bi postavile posebne kvantitativne ciljeve kojima

će se poduprijeti EU u zajedničkom postizanju ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome do 2030.

Uključivanje

U mnogim nacionalnim strateškim okvirima za Rome opisuju se mjere povezane s glavnim politikama i programima socijalne uključenosti. Međutim, u tim se mjerama često ne navode pojedinosti o tome kako i u kojoj mjeri Romi mogu imati koristi od njih. Iako je potrebno raditi na rješavanju pitanja uključivanja Roma s pomoću glavnih politika i programa, države članice trebale bi utvrditi zaštitne mjere za sprečavanje propusta ili površnog uključivanja pitanja Roma. Nacionalne kontaktne točke za Rome trebale bi biti uključene i imati mogućnost preuzimanja međusektorske koordinacijske uloge u tom procesu.

Sudjelovanje

Države članice trebale bi osigurati i pokazati stvarno i smisleno sudjelovanje Roma u svim fazama provedbe nacionalnih strateških okvira za Rome i programa financiranja EU-a na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i u praćenju nacionalnih strateških okvira za Rome i izvješćivanju o njima. Suradnja u tom pogledu može se postići većim sudjelovanjem nacionalnih platformi za Rome ili jednakovrijednim savjetodavnim i participativnim procesima.

8. POTPORA EUROPSKE KOMISIJE

1) Provedba zakonodavstva EU-a

Komisija će nastaviti pratiti provedbu i primjenu Direktive o rasnoj jednakosti³⁹, Direktive o pravima žrtava⁴⁰ i Okvirne odluke Vijeća o suzbijanju rasizma i ksenofobije te će, prema potrebi, pokrenuti postupke zbog povrede prava kako bi potaknula promjene u nacionalnom zakonodavstvu i politici. Komisija će ojačati institucionalni okvir za borbu protiv diskriminacije podnošenjem zakonodavnog prijedloga o standardima za tijela za jednakost.

2) Uvrštavanje jednakosti Roma u političke inicijative EU-a i mobilizacija sredstava EU-a za Rome

Komisija će osigurati da se borba protiv rasne ili etničke diskriminacije uključi u politike, zakonodavstvo i programe financiranja EU-a kojima se promiču kohezija, uključenost i sudjelovanje. Komisija će pratiti provedbu politika relevantnih za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma, među ostalim u kontekstu europskog semestra.

Državama članicama pružit će se potpora za daljnji razvoj i provedbu nacionalnih okvira za Rome financijskom potporom i mjerama koordinacije. Dodatna potpora pružit će se i u obliku pomoći iz instrumenta za tehničku potporu⁴¹. Bit će ponuđena izgradnja kapaciteta, posebno putem Agencije Europske unije za temeljna prava, za razvoj pouzdanih sustava praćenja i evaluacije te za prikupljanje podataka o jednakosti u svrhu donošenja politika i provedbe nacionalnih okvira za Rome. Nacionalne kontaktne točke za Rome podupirat će se u

³⁹ [Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo.](#)

⁴⁰ [Direktiva 2012/29/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP.](#)

⁴¹ [Instrument za tehničku potporu.](#)

unapređenju znanja i kapaciteta za praćenje i izvješćivanje o provedbi nacionalnih okvira za Rome te u izradi prilagođenih pokazatelja.

Komisija će na najbolji način iskoristiti sastanke nacionalnih kontaktnih točaka za Rome kako bi pratila rezultate ove Komunikacije.

Komisija će podupirati provedbu različitih programa i projekata, kao što su EU Pilot HERO⁴², koji omogućuju pilot-projekte za poboljšanje pristupa stanovanju i zapošljavanju za ranjive romske obitelji te pripremno djelovanje EU-a za 2021.–2025. inicijative Roma Civil Monitoring za izgradnju kapaciteta romskih organizacija civilnog društva radi praćenja provedbe nacionalnih strateških okvira za Rome. Drugi projekti usmjereni su na pristup obrazovanju ili izgradnju kapaciteta za oblikovanje politika, kao što su zajednički programi EU-a i Vijeća Europe INSCHOOL i ROMACT⁴³.

Nacionalne kontaktne točke za Rome i nacionalne platforme za Rome primit će potporu putem namjenskih poziva Komisije u okviru programa Građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV)⁴⁴. Programom CERV podupiru se i projekti za borbu protiv rasizma, antiromizma i diskriminacije te projekti kojima se obilježava holokaust putem poziva na dostavu prijedloga o europskom sjećanju⁴⁵.

Komisija će olakšati suradnju među državama članicama radi promicanja jednakog pristupa kvalitetnom obrazovanju za sve u okviru europskog prostora obrazovanja i akcijskog plana za digitalno obrazovanje⁴⁶ te Europskog socijalnog fonda plus. Komisija će nastaviti olakšavati uzajamno učenje o borbi protiv diskriminacije u obrazovanju i putem obrazovanja u okviru radne skupine za ravnopravnost i vrijednosti strateškog okvira za europski prostor obrazovanja.

Komisija će i dalje uključivati pitanja Roma u sve relevantne aktivnosti u okviru strategija za provedbu programa Unija ravnopravnosti⁴⁷, Erasmus+⁴⁸ i Europske snage solidarnosti⁴⁹. Komisija će mobilizirati sredstva u okviru programa „EU za zdravlje”⁵⁰ kako bi pomogla u sprečavanju bolesti i olakšala cijepljenje te pružila potporu u razvoju mehanizama za bolje suočavanje sa zdravstvenim krizama, među ostalim među romskim stanovništvom. U okviru fondova za klimu i infrastrukturu⁵¹ projektima će se promicati uključivanje osoba s invaliditetom i osoba izloženih riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, uključujući Rome, te promicati cjenovno pristupačno socijalno stanovanje.

Pri provedbi fondova EU-a, uključujući programe Europskog socijalnog fonda plus, Komisija će surađivati s državama članicama kako bi osigurala da se potrebe Roma nastoje ispuniti

⁴² [Pilot-projekt HERO](#).

⁴³ Zajednički programi EU-a i Vijeća Europe: pristup obrazovanju [INSCHOOL](#) i izgradnja kapaciteta za oblikovanje politika [ROMACT](#); projektom organizacije REDI Economic Development S.A. podupire se poduzetništvo Roma u četirima zemljama, uz potporu Europskog investicijskog fonda (EIF).

⁴⁴ [Program Građani, jednakost, prava i vrijednosti](#).

⁴⁵ Poziv na dostavu prijedloga o [europskom sjećanju](#).

⁴⁶ [Europski prostor obrazovanja](#), tematski fokus: [poboljšanje kvalitete i pravednosti u obrazovanju i osposobljavanju](#) i [akcijski plan za digitalno obrazovanje](#).

⁴⁷ [Unija ravnopravnosti: prva godina djelovanja i postignuća](#).

⁴⁸ [Erasmus+](#) – program EU-a za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport.

⁴⁹ [Europske snage solidarnosti](#).

⁵⁰ [Program „EU za zdravlje”](#).

⁵¹ [Fondovi za klimu i infrastrukturu programa InvestEU](#).

kombinacijom glavnih i ciljanih mjera te će poticati razmjenu najboljih praksi i smjernica za države članice o desegregaciji u obrazovanju i stanovanju.

3) Djelovanje i potpora EU-a za promicanje romskog sudjelovanja, uključivanja i raznolikosti

Oslanjajući se na svoju ustaljenu praksu, Komisija će surađivati s državom članicom koja predsjeda Vijećem EU-a kako bi pitanja jednakosti, uključivanja i sudjelovanja Roma ostala visoko na popisu političkih prioriteta.

Komisija će unaprijediti svoj rad na poticanju transnacionalnih partnerstava, uzajamnog učenja i razmjene znanja i iskustva i obećavajućih praksi podupiranjem: i. mreže nacionalnih kontaktnih točaka za Rome, ii. organizacije Europske platforme za uključivanje Roma, iii. provedbe projekta Roma Civil Monitoring, iv. suradnje s Europskom mrežom tijela za ravnopravnost (Equinet) i mrežom EURoma.

Osim toga, Komisija će nastaviti suradnju i partnerstvo s Europskim parlamentom i romskim civilnim društvom kako bi obilježila Međunarodni dan Roma.

O rezultatima ove procjene raspravljat će se i s organizacijama civilnog društva u okviru Komisijine savjetodavne skupine za organizacije civilnog društva te u okviru provedbe inicijative Roma Civil Monitoring za razdoblje 2021.–2025. kako bi se utvrdio najbolji način djelovanja za uklanjanje nedostataka i načina njihova prevladavanja te kako bi se preslikala i proširila obećavajuća praksa.

Komisija će promicati raznolikost i uključivanje programom Kreativna Europa⁵², kao i uključivanje Roma na radnom mjestu platformom povelja o raznolikosti EU-a⁵³. Nova Komisijina strategija za ljudske resurse⁵⁴ pridonijet će povećanju raznolikosti njezina osoblja i nastojati privući više pripravnika i osoblja iz nedovoljno zastupljenih skupina i etničkih manjina. Putem svojeg Centra za stručnost za participativnu i deliberativnu demokraciju⁵⁵ Komisija pruža i uvid u osmišljavanje uključivih načina angažmana građana koji mogu pomoći u poticanju uključivog političkog i lokalnog sudjelovanja Roma u Europi.

4) Djelovanje i potpora EU-a za promicanje jednakosti i suzbijanje antiromizma

Nadovezujući se na svoju predanost promicanju pozitivnog govora i dobrih primjera iz romske zajednice te borbi protiv antiromizma, stereotipa, antiromske retorike i govora mržnje, Komisija će nastaviti rad u okviru skupine na visokoj razini za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje te suradnju i zajednički rad s Vijećem Europe u okviru predstojećeg projekta EQUIROM⁵⁶.

⁵² [Program Kreativna Europa](#).

⁵³ [Platforma povelja o raznolikosti EU-a](#) – platforma služi za razmjenu iskustava i dobrih praksi u postojećim europskim poveljama o raznolikosti (trenutačno 26).

⁵⁴ [Strategija za ljudske resurse](#) za Komisiju.

⁵⁵ [Centar za stručnost za participativnu i deliberativnu demokraciju](#).

⁵⁶ Jednakost i sloboda od diskriminacije za Rome (EQUIROM) projekt je koji će provesti Vijeće Europe uz financiranje iz poziva na dostavu prijedloga CERV-2021-COEU-1.

9. ZAKLJUČAK

Glavni ciljevi i mjere iz strateškog okvira EU-a za Rome i Preporuke Vijeća u različitoj se mjeri odražavaju u nacionalnim strateškim okvirima za Rome. Kako bi se nacionalnim strateškim okvirima za Rome postigle željene promjene do 2030., potrebno je razviti i održavati snažna partnerstva među svim relevantnim dionicima kako bi se učinkovito odgovorilo na izazove specifične za pojedinu zemlju, temeljito pratio napredak te prema potrebi prilagodili i ažurirali nacionalni strateški okviri za Rome. Komisija će nastaviti raditi na razini EU-a kako bi u potpunosti poduprla to djelovanje.

Komisija poziva države članice da na najbolji način iskoriste Komisijinu procjenu, rezultate i smjernice za poboljšanje te da o napretku izvijeste do lipnja 2023., u skladu s Preporukom Vijeća. U sljedećoj Komunikaciji Komisije ocijenit će se prva izvješća država članica o provedbi nacionalnih strateških okvira za Rome i napredak koji su ostvarile u postizanju ciljeva za 2030.

Agencija Europske unije za temeljna prava obvezala se provesti novo istraživanje o Romima 2024. Njezini zaključci, zajedno s izvješćivanjem država članica svake dvije godine, povećat će kapacitet država članica i Komisije za mjerenje napretka u postizanju ciljeva strateškog okvira EU-a za Rome za 2030. Komisija će blisko surađivati s Agencijom Europske unije za temeljna prava u mjerenju tog napretka.

Napredak u svladavanju posebnih izazova s kojima se suočavaju Romi važan je test za Uniju jednakosti i za EU općenito, a Komisija se obvezala osigurati da se djelovanje u tu svrhu održi na razini EU-a.